

Свірепчук Ірина Алімівна,

Ломакіна Лариса Володимирівна

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,

Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ВУЗІВ В ПРОЦЕСІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Анотація: В статті висвітлюється проблема формування іношомовної комунікативної компетентності у студентів технічних вузів в процесі поза аудиторної самостійної роботи. Розглянуто методи її формування, їх групи та рівні. Також описані засоби формування іношомовної комунікативної компетентності.

Ключові слова: засоби, методи формування іношомовної комунікативної компетентності, комунікативні вправи, комунікативні заходи, тексти.

Svirepchuk Iryna,

Lomakina Larysa

National Technical University of Ukraine

“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”, Kyiv, Ukraine

THE FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE FORMATION OF TECHNICAL SPECIALTIES STUDENTS IN THE PROCESS OF INDEPENDENT WORK

Abstraction: The article deals with the problem of the foreign language communicative competence formation of technical specialties students in the process of independent work. The article lights methods of its forming, their groups and

levels. It also determines the means of formation of foreign language communicative competence.

Keywords: *means, methods of the foreign language communicative competence formation, communicative exercises, text.*

Ефективність формування іншомовної комунікативної компетентності студентів технічних вузів в процесі поза аудиторної самостійної роботи багато в чому залежить від обраних методів навчання, які відповідають цілям, змісту навчальної інформації та засобам, які застосовуються.

В нашому дослідженні в якості визначення методу ми приймаємо визначення І.Я. Лернера, який вважає, що метод навчання – це система цілеспрямованих дій вчителя, які організують навчальну діяльність студентів, яка веде до досягнення цілей навчання [1].

Значний вклад в осмислення даної категорії внесли Ю. К. Бабинський, І. Я. Лернер, М. І. Махмутов та ін.. В методі навчання розрізняють структуру, зміст та відповідні рівні. Структура методу навчання створена ідеєю діяльності, тому що процес навчального пізнання відтворюється процесами нашого мислення, а мислення розглядається в педагогіці як людська діяльність, яка має таку ж структуру, як і практична діяльність [2].

Будь-яка діяльність представлена початковим, проміжним і кінцевим етапом, кожен з яких визначається своїми цілями, принципами, змістом та шляхами досягнення результатів.

Як дидактична категорія метод навчання має наступні структурні елементи: цільовий, змістовний, психологічний, діяльнісний та управлінський [3].

В дидактиці виділяється чотири рівня методів навчання:

- загально дидактичний (метод, що стосується загальної категорії побудови нового знання про взаємодію вчителя та учня);
- приватно дидактичний (метод, що застосовується на різних етапах діяльності);

- приватно предметний (специфіка методу полягає в наукових та гуманітарних знаннях);
- методичний (система прийомів навчання).

Ю.К. Бабанський розглядає наступні групи методів:

1) методи організації навчально-пізнавальної діяльності (словесні, наглядні, практичні, індуктивні та дедуктивні, проблемно-пошукові та репродуктивні);

2) методи стимулювання навчально-пізнавальної діяльності (метод пізнавальної гри, навчальних дискусій, заохочення, створення ситуації успіху, метод надання навчальних вимог, інтерактивні методи);

3) методи контролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності (методи усного, письмового, лабораторного, індивідуального та фронтального контролю) [4, 2].

Проблема методів навчання висвітлена в роботах А.А. Вербицького, І.Я. Лернера, Є.І. Петровського, І.А. Рудакової, М.Н. Скаткіна та ін..

П.Ф. Каптерев вважає, що метод навчання повинен містити в собі елементи науки та мистецтва [5]. Процес навчання – це спеціально організований, керований процес взаємодії вчителя та учнів, спрямований на формування світогляду, розвиток розумових здібностей та потенціальних можливостей учня, здобуття та закріплення навичок самоосвіти згідно поставлених цілей [6, с. 95]. Тобто в нашому випадку спрямований на формування іншомовної комунікативної компетентності в процесі поза аудиторної самостійної роботи. З цього слідує, що метод формування іншомовної комунікативної компетентності повинен стимулювати взаємодію інтелектуальних, вольових та емоційних функцій, забезпечити «реальне зіткнення» с проблемою, занурювання в неї на основі емоцій.

В зв'язку з тим, що комунікативна діяльність студентів в даному випадку здійснюється на іноземній мові, методи формування іншомовної комунікативної компетентності можуть бути представлені таким чином:

- методи стимулювання мотивації до іншомовної комунікативної діяльності (заохочення, ситуації новизни, успіху, аналіз життєвих ситуацій);
- методи формування іншомовних знань (репродуктивні, словесні методи, практичні (завдання), евристичні, дослідницькі);
- методи організації іншомовної комунікативної діяльності (вимогливість, інструктаж, репродуктивні, проблемно-пошукові, практичні, словесні, кейс-метод);
- методи контролю ефективності формування іншомовної комунікативної діяльності (усні, письмові, графічні, спостереження, самоконтроль, гра, тестування, портфоліо).

Принцип оптимізації навчально-виховного процесу, який був запропонований Бабанським Ю. К. [4, 2], базується на виборі раціональних методів та засобів викладання, тобто в процесі досягнення поставленої мети необхідно вибирати тільки ті засоби, які найбільш ефективно сприятимуть вирішенню основних завдань, та на виконання яких знадобиться найменша кількість часу.

Для формування іншомовної комунікативної компетентності студентів технічного вузу в процесі поза аудиторної самостійної роботи з іноземної мови необхідно знайти оптимальні засоби її формування.

В якості засобів формування іншомовної комунікативної компетентності в процесі поза аудиторної самостійної роботи можуть бути використані вправи. Але в даному випадку виникає питання про характер цих вправ та місці їх застосування. Проблема є в тому, що при існуючих умовах навчання, в результаті виконання вправ комуніканти (студенти) поставлені в такі умови, в яких вони змушені спілкуватися та обмінюватися думками на задану викладачем тему в учбовій аудиторії. Отже, коли їм доводиться спілкуватися з носіями мови, найчастіше студенти висловлюються по аналогії. Як показує практика, в такому випадку комунікація блокується чи набирає неприродної форми, тому що в процесі поза аудиторної самостійної роботи студенти

знаходяться здебільшого «наодинці», а при формуванні комунікативної компетентності на першому місці – спілкування, партнерство, взаємодія з людьми.

Деякі дослідники вважають, що необхідним засобом формування іншомовної комунікативної компетентності є використання не комунікативних вправ, а комунікативних заходів. Таким чином поняття «комунікативний захід» не є тотожним поняттю «комунікативна вправа». Як вважає В. Л. Бернштейн, особливою рисою комунікативного заходу є комунікативна свобода студентів, можливість самостійної реалізації їх творчого потенціалу [7, с. 17]. Беручи участь в виконанні комунікативних заходів, студенти самореалізуються через комунікацію як лінгвістично цікаві особистості. В даному випадку успішність проведення комунікативних заходів залежить від зацікавленості в тематиці та максимального залучення студентів в її активне обговорення. Для цього на занятті створюється обстановка інтелектуальної напруги разом з умовами психологічного комфорту.

Комунікативний захід набагато ширше ніж комунікативна вправа і повинен сприяти вирішенню найскладнішої проблеми – реалізації мовної інтенції в умовах спілкування з носіями мови. Прикладами комунікативних заходів є проблемні завдання, метою яких є навчити висловлювати свою думку, вносити пропозиції, запрошувати інформацію, порівнювати, погоджуватися чи не погоджуватися з твердженнями інших учасників заходу; інтерв'ю, які сприяють розвитку вміння імпровізованого, не підготовленого висловлювання на іноземній мові; дискусія, метою якої є розвиток вміння формулювати, аргументувати, відстоювати свою точку зору, тобто продукувати більш розповсюджене ніж в проблемних завданнях висловлювання, спираючись на лінгвістичний досвід; метою рольової гри є створення атмосфери для навчання продуктивним та рецептивним видам комунікативної діяльності, в результаті якої відбувається формування комунікативних вмінь аудіювання, говоріння, читання та письма. Але якщо проблемне завдання стало типовим і не викликає інтересу, то виникає питання на скільки якісно та творчо воно буде виконано та

чи зможе воно стимулювати формування іншомовної комунікативної компетентності в процесі поза аудиторної самостійної роботи.

Нажаль підручники з іноземної мови для технічних вузів не завжди сприяють формуванню іншомовної комунікативної компетентності, тому що практично всі вони містять однакові теми, немає додаткових текстів, які б стимулювали інтерес студентів до країни, мову якої вони вивчають, в області їх майбутньої професійної діяльності. Це веде до того, що в процесі поза аудиторної самостійної роботи не формується вмотивоване цілеспрямоване мовлення.

Наступним важливим засобом формування іншомовної комунікативної компетентності в процесі поза аудиторної самостійної роботи є використання аутентичних текстів, на основі яких відбувається залучення студентів до культури, традицій та реалій країни, мову якої вони вивчають. Це може стати стимулом для вирішення самих різноманітних проблем, в тому числі відношення до іншомовної культури; виховання толерантності та поваги до іншого способу життя, незвичної для нас системи моральних цінностей; сприйняття важливості власної культури. В роботах С. Г. Тер-Минасової відзначається, що не кожен аутентичний текст показує інший світ однаково, тобто не кожен текст однаково добре виконує поставлене комунікативне завдання [8]. Велике значення в цьому контексті мають літературні тексти, тому що з одного боку вони більш суб'єктивні, а з іншого – вони створюють структурований світ в голові того, хто навчається. Вони спонукають студентів звертатися до свого особистого світу для пояснення чужого. Таким чином, робота з аутентичними текстами є однією з умов для того, щоб студенти вміли орієнтуватися в іншомовному середовищі, використовувати свої знання, вміння та навички в конкретній життєвій ситуації.

Важливим засобом навчання, без сумніву, є підручник. Але загальний підручник для будь-якої мови не може включати матеріали, необхідні для підготовки різних спеціалістів на факультетах в вузах різного профілю, і є

засобом формування іншомовної комунікативної компетентності не тільки в процесі аудиторної роботи, але й в процесі поза аудиторної самостійної роботи.

Також в якості засобу, що сприяє формуванню іншомовної комунікативної компетентності в процесі поза аудиторної самостійної роботи, може використовуватися і активне навчання.

Активне навчання являє собою таку організацію та ведення учбового процесу, яка спрямована на активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів завдяки широкому, бажано комплексному використанню як педагогічних (дидактичних), так і організаційно-управлінських засобів.

А. А. Вербицький, дослідивши досвід активного навчання в усіх ланках системи професійного навчання, стверджує, що за допомогою форм, методів та засобів можна достатньо ефективно вирішити низку питань, які важко вирішуються традиційними засобами.

Активне навчання включає в себе проблемні лекції, семінари-дискусії, розбір виробничих ситуацій, моделювання за допомогою ЕОМ, ділові ігри. Активне навчання представляє можливі цілі діяльності та шляхи їх досягнення, з яких студент сам відбирає ті, які найбільш відповідають його індивідуальності, що, на наш погляд, необхідно при формуванні іншомовної комунікативної компетентності в процесі поза аудиторної самостійної роботи.

Прикладом активного навчання, на наш погляд, може служити процес стимулювання іншомовного комунікативного розвитку студентів, який може здійснюватися в результаті проходження поетапної практики різної тривалості та важкості, де відбувається актуалізація досвіду, який накопичили студенти, коли вони залучаються до реальної іншомовної комунікативної діяльності з носіями мови, тому що тільки в безпосередньому процесі спілкування в результаті взаємодії людей та їх сумісної діяльності відбувається формування комунікативних вмінь та навичок.

В процесі навчання студентів в вузі відбувається послідовна зміна основних форм їх діяльності: академічної, імітаційно-професійної, комунікативно-професійної.

Сучасні технології визначаються змістом модифікацій та модернізацій, якими вони відрізняються від існуючих традиційних технологій, які тримають в полі зору якусь одну конкретну «вузьку» задачу.

В наш час найбільш ефективними є багатомірні технології, які включають та інтегрують ряд елементів різних технологій, об'єднаних авторською ідеєю, тому що комбінована технологія є більш складним комплексним організмом, здатним на більш високому рівні і більш якісно досягати поставленої мети.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Лернер, И.Я. Дидактические основы методов обучения [Текст] / И.Я. Лернер. -М.: Педагогика, 1981. - 186 с.
2. Бабанский, Ю.К. Рациональная организация учебной деятельности [Текст] / Ю.К. Бабанский. - М.: Знание, 1981. - 96 с.
3. Рудакова, И.А. Дидактика. Среднее профессиональное образование [Текст] / И.А. Рудакова. — Ростов-на-Дону, 2005. — 250 с.
4. Бабанский, Ю.К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований: дидактический аспект [Текст] / Ю.К. Бабанский. - М.: Педагогика, 1982.- 192 с.
5. Каптерев, П.Ф. Избранные педагогические сочинения [Текст] / П.Ф. Каптерев. Под ред. А.М. Арсеньева — М.: Педагогика, 1982. - С. 351352.
6. Коджаспирова, Г.М. Педагогический словарь [Текст] / Г.М. Коджаспирова, А.Ю. Коджаспиров. - М.: Academia. 2005. - 73 с.
7. Бернштейн, В.Л. Некоторые приемы развития умения неподготовленной речи [Текст] / В.Л. Бернштейн. // Иностранные языки в школе. - 2004. - № 7. - С. 17-24.
8. Тер-Минасова, С.Г. Язык и межкультурная коммуникация [Текст] / С.Г. Тер-Минасова. -М.: Slovo, 2000.-261 с.